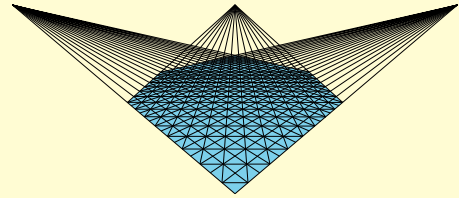

Nummer 46, juni 2010

Directeur Roelof Koops neemt afscheid van het Zeeuws Archief
 Nieuwe website en twee weblogs voor het Zeeuws Archief
 Expositie Toren + Tijd in Veere
 Expositie Middelburg in de Tweede Wereldoorlog – Van verwoesting tot wederopbouw
 Expositie Kralenmannetje en speurtocht naar het slavernijverleden

10
 ZEEUWS ARCHIEF
 2000-2010

Verwoesting mede veroorzaakt door heldendaad Franse generaal

Boek werpt nieuw licht op het vergeten bombardement van Middelburg

Het was geen luchtbombardement, maar een beschieting vanaf de grond. Dat is de belangrijkste conclusie uit het nieuwe boek over de verwoesting van Middelburg, 17 mei 1940. De beschieting was een gevolg van de dappere Franse verdediging. “Waarschijnlijk was het niet gebeurd als de Fransen niet het gevecht waren aangegaan bij de Sloedam”, zegt historicus en medeauteur Victor Laurentius.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog ging het centrum van Middelburg grotendeels door een Duitse beschieting in vlammen op. De stad herdenkt de gebeurtenis met een uitgebreid programma. Een onderdeel daarvan is de publicatie Middelburg 17 mei 1940, *Het Vergeten Bombardement*, geschreven door historici Peter Sijnke, Tobias van Gent, Victor Laurentius, Koos Bosma en Anneke van Waarden-Koets. De herdenking is georganiseerd door de gemeente Middelburg, het Zeeuws Archief en de Adriaan van Westreenen Stichting.

Het boek *Middelburg 17 mei 1940, Het Vergeten Bombardement* geeft een compleet beeld van de verwoesting van Middelburg. Nieuwe bronnen en recent onderzoek in

binnen- en buitenland geven goed inzicht in de militaire overwegingen die meespeelden bij de Duitse, Franse, Britse en Nederlandse strijdkrachten. De gevolgen voor de burgers en het leven in de stad worden beschreven aan de hand van archieven en

collecties uit het Zeeuws Archief. Tien ooggetuigen vertellen zelf hoe zij het bombardement in Middelburg beleefden. De etsen van Wim Abeleven en vele, deels nieuw ontdekte foto's brengen de verwoesting in beeld. Het boek – hardcover gebonden, 220 pagina's, in kleur gedrukt – is te koop in de boekhandel en in de archiefwinkel voor € 29,50.

Historicus Victor Laurentius doet onderzoek naar de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog. Hij publiceerde eerder over de verbeten strijd in de Betuwe tijdens de Tweede Wereldoorlog en over spion, verzetsstrijder en 'Soldaat van Oranje' Peter Tazelaar.

Geen luchtbombardement

De auteurs zijn tot de slotsom gekomen dat Middelburg niet zoals Rotterdam het slachtoffer was van een gepland luchtbombardement. De stad kwam door een samenloop van omstandigheden onder vuur te liggen. Historicus en medeauteur Victor Laurentius (36) legt uit: “Het ging de Duitsers niet om Middelburg. Zij wilden zo snel mogelijk doorstoten naar Vlissingen. Je zou het ‘collateral damage’ kunnen noemen.” Laurentius verdiepte zich in de Franse troepen die Zeeland verdedigden. “Ik heb gekeken naar de militair-technische overwegingen op commandoniveau. Wat was het oogmerk van de Fransen en wat is er gebeurd?” De historicus reisde voor het onderzoek naar België en Frankrijk en vond vooral in de archieven van de Franse strijdkrachten in Parijs gegevens die een nieuw licht werpen op de gebeurtenissen rond 17 mei 1940.

Heldendaad met noodlottige gevolgen

“De beschieting van Middelburg is een onbedoeld gevolg van het heldhaftige optreden van de Fransen”, stelt Laurentius. “Ongewild kwam Middelburg te dicht bij de vuurlinie te liggen”, licht hij toe. “De Fransen probeerden Zeeland te verdedigen vanuit een linie achter het Kanaal door Zuid-Beveland. Dat mislukte en ze trokken zich 16 mei terug naar Walcheren. De Franse generaal Deslaurens besloot die avond een verdedigingslinie achter de Sloedam in te richten. Dat Middelburg schade zou gaan oplopen, werd toen bijna onvermijdelijk.”

Laurentius benadrukt hoe dubbel de beslissing van de Franse generaal was. “Het was heel heldhaftig van Deslaurens om door te vechten. De strijd was eigenlijk al verloren en het moreel bij de troepen was laag. Toen hij ’s ochtends vroeg een artillerieopstelling bij de Sloedam kwam inspecteren bleek de bevelvoerende officier zijn positie te hebben verlaten, de soldaten waren angstig. Hij ontsloeg de officier en wist de troepen weer te motiveren.”

Deslaurens is voor de Fransen nog altijd een held. Laurentius: “Zijn daadkrachtige optreden is één van de weinige lichtpunten, voor de rest is de snelle nederlaag in 1940 een nationaal trauma voor de Fransen. Gedurende de strijd in Zeeland was er continu frictie tussen de verschillende legeronderdelen en de samenwerking met het Engelse en Nederlandse leger verliep stroef. Hulp van de Nederlanders, die ze ‘les boches du Nord’ (moffen van het noorden) noemden, sloegen ze af. Door het gebrek aan coördinatie ging er veel fout.” Een voorbeeld is de keuze Zeeland vanuit een linie achter het Kanaal door Zuid-Beveland te verdedigen. Laurentius: “Die beslissing

werd genomen aan de hand van een weinig gedetailleerde Michelin-kaart, zonder het terrein te inspecteren. De plek was totaal ongeschikt. Dat had elke Nederlandse officier ze kunnen vertellen. De westelijke oever ligt namelijk lager dan de oostelijke.”

Tussen twee vuren

Bij zijn onderzoek in het buitenland vond Laurentius aanwijzingen dat Middelburg 17 mei niet alleen door Duitse maar mogelijk ook door Franse granaten werd getroffen. “De Franse troepen op Walcheren kregen ondersteuning van zwaar Frans geschut bij Breskens. Een batterij 155 mm geschut vuurde een paar honderd granaten na elkaar af. Vanwege de slechte ondergrond had de richting van het schot echter na elke salvo gecorrigeerd moeten worden om afzwaaiers te voorkomen. Het is dus niet onaannemelijk dat Middelburg tussen twee vuren is komen te liggen.”

Kijk voor het volledige herdenkingsprogramma op www.hetvergetenbombardementmiddelburg.nl

Directeur Roelof Koops neemt afscheid van het Zeeuws Archief

Een late roeping en een lange, succesvolle loopbaan

Bij toeval raakte hij betoverd door eeuwenoude documenten. Een mislukt onderwijsexperiment en een huisgenoot in zijn Leidse studentenhuis deden hem solliciteren naar een baan en opleiding in het archiefwezen. “Het was een late roeping”, aldus de directeur, die nu terug kan kijken op een lange, succesvolle loopbaan. Eind juni neemt hij afscheid van het Zeeuws Archief.

36 Jaar geleden trad Roelof Koops in dienst bij het Rijksarchief in Zeeland, 30 jaar geleden werd hij benoemd tot rijksarchivaris in Zeeland, 10 jaar geleden werd hij directeur van het Zeeuws Archief. In al die jaren heeft het archiefwezen een metamorfose ondergaan. De naar binnen gekeerde organisatie is veranderd in een publieksgerichte, cultureel erfgoedinstelling. Koops heeft daar mede vorm aan gegeven. Naar buiten

treden en samenwerken staan hoog in zijn vaandel. Zelf omschrijft hij dat als ‘meer mogelijk maken’: samen met anderen ruimte en voorwaarden creëren waardoor initiatieven tot bloei kunnen komen. Van overlegorgaan tot expositie, symposium en publicatie. Binnen en buiten Zeeland. Koops kent als geen ander de wegen binnen de cultureel erfgoedwereld, de gemeenten, de provincie en het rijk. Een paar voorbeelden van recente projecten en publicaties zijn *Middelburg 17 mei 1940*, *Het Vergeten Bombardement* en *Molukkers in Zeeland, 1951-2009*. Ook in tal van bestuurlijke nevenfuncties stond het scheppen van kansen voor het cultureel erfgoed in Zeeland voorop, waaronder: Stichting Kadastrale Atlas van Zeeland, Commissie Regionale Geschiedschrijving Zeeland, Stichting Historisch Onderzoek Zeeland, Vlaams-Zeeuws Archivarissenoverleg en Stichting Ooggetuigen van de 20ste Eeuw. Mede als bestuurslid van het Nationaal instituut Nederlands slavernijverleden en erfenis (NiNsee) zette hij zich in voor het Zeeuws Slavernijmonument.

De oprichting van het Zeeuws Archief, het Regionaal Historische Centrum (RHC) van Zeeland, beschouwt hij als de kroon op het werk. Op de fusie tussen het Rijksarchief in Zeeland en de gemeentearchieven van Middelburg en Veere in 1999, en de opening van het nieuwe archiefgebouw in 2000 aan het Hofplein in Middelburg is hij zeer trots.

Lees het interview met de man die 36 jaar geleden tot zijn schrik werd uitgenodigd te solliciteren in Zeeland, op www.zeeuwsarchief.nl

Nieuwe website en twee weblogs voor het Zeeuws Archief

Het Zeeuws Archief heeft een nieuwe website! De site is geïnspireerd op de ouderwetse, gedrukte krant en brengt nieuws over heden en verleden in woord, (bewegend) beeld en geluid. Behalve nieuws, achtergronden en (beeld)reportages biedt de website op overzichtelijke wijze toegang tot uiteenlopende informatie. Bijvoorbeeld over het doen van onderzoek, de mogelijkheden op het gebied van educatie en het beheren van archieven van particulieren, bedrijven en overheid. Verder is de zoekfunctie vernieuwd. Met één muisklik doorzoekt u tegelijk de website, Zeeuwen Gezocht (personen), Zeeland in Beeld (afbeeldingen), de bibliotheek én de archieven & collecties van het Zeeuws Archief. De resultaten worden overzichtelijk gepresenteerd. Bekijk de nieuwe website op www.zeeuwsarchief.nl.

Daarnaast heeft het Zeeuws Archief twee weblogs opgericht. De één is het podium voor berichten over zoeken naar Zeeuwse voorouders, de ander biedt een kijkje achter de schermen van het Zeeuws Archief: Wat gebeurt daar allemaal?

Medewerkers doen vanaf hun werkplek verslag. Ga naar zeeuwegezocht.blogspot.com of zeeuwsarchief.blogspot.com.

De krant was ooit veruit de belangrijkste nieuwsbron. Een gewonde Belgische militair, opgenomen in het hospitaal in Middelburg, leest het laatste nieuws over de Eerste Wereldoorlog, 1914-1918. ZI-P-03690.

Expositie Toren + Tijd in Veere

De twaalf, eeuwenoude torens die door de gemeente Veere worden beheerd, zijn het onderwerp van de expositie Toren + Tijd in Stadhuismuseum de Vierschaar te Veere. De bouw van de (kerk)torens werd dikwijls gefinancierd door ambachtsheren. “Vaak betaalden ambachtsheren de toren van de kerk, om mee te pronken. Ze wilden zich waarschijnlijk meten met de torens van de opkomende steden,” zegt Peter Blom, medewerker van het Zeeuws Archief. Hij deed onderzoek naar de verschillende torens en richtte de expositie in. Daarvoor vroeg hij de Veerse tekenaar Jacques van Bijlevelt de twaalf torens op schaal na te tekenen. Bezoekers kunnen nu de toren van bijvoorbeeld Veere (52 meter hoog) naast die van Zoutelande (22,5 meter) zien. De expositie gaat in op tal van wetenswaardigheden, zoals de bouw, de hoogte en de bekroning, de klokken en de tijdsaanduiding. Dat het beheer van de torens in handen van de gemeente Veere is, komt door een Franse maatregel uit 1798. De militair-strategische betekenis van de torens was te groot om de verantwoordelijkheid ervoor aan de kerkgemeente over te laten. Omdat 2010 het Zeeuws jaar van de fiets is, verschijnt bij de expositie online een fietsroute langs de twaalf torens. Kijk voor de route op www.ZeelandMuseumland.nl.

De expositie Toren + Tijd in Stadhuismuseum De Vierschaar te Veere is te zien t/m 31 oktober, dagelijks van 13.00 tot 17.00 uur. Toegang € 1,50, t/m 12 jaar gratis.

Oude stadhuis te Veere, tekening J. van Bijlevelt.

Expositie Middelburg in de Tweede Wereldoorlog – Van verwoesting tot wederopbouw

De verwoesting van Middelburg en het leven in de stad erna is onderwerp van de expositie Middelburg in de Tweede Wereldoorlog – Van verwoesting tot wederopbouw in het Zeeuws Archief. Te midden van de puinhopen pakte de Middelburgse bevolking de draad verbazend snel weer op. Allemaal dankzij (of ondanks) de luchtbescherming, schuilkelders, gaarkeukens, noodwinkels, noodwoningen en tijdelijke huisvesting voor bedrijven en de overheid. En dan was er voortdurend de dreiging om geëvacueerd te worden. Was evacuatie niet verplicht dan bleef de Middelburger bij voorkeur thuis. Op zijn beurt bood de stad onderdak toen de geallieerden in oktober 1944 de zeedijken bombardeerden en het Walcherse platteland onder water zetten. Middelburg pilde uit van de evacués. Na de oorlog volgde de wederopbouw van oude én nieuwe stadswijken. Een nieuwe tijd brak aan.

De expositie is te zien t/m vrijdag 7 januari 2011 in het Zeeuws Archief. ●

Expositie Kralenmannetje / Herdruk speurtocht slavernijverleden

Middelburg viert 1 juli met De Dag der Vrijheden de afschaffing van de slavernij in 1863. De dag wordt ook wel Keti Koti genoemd:

verbroken ketenen. Bij het Zeeuws Slavernijmonument op de Balans wordt elk jaar, sinds de onthulling van het monument vijf jaar geleden, een krans gelegd. Een feestelijk programma vindt plaats op het naastgelegen Abdijplein. Ook de nationale herdenking van de afschaffing van de slavernij is 1 juli.

Ter gelegenheid van de viering heeft het Zeeuws Archief de speurtocht *Geboeid door het Zeeuws slavernijverleden* opnieuw uitgebracht. De speurtocht gaat door Middelburg langs plaatsen die herinneren aan deze donkere episode uit het Zeeuwse verleden. Daarnaast is in het Zeeuws Archief een expositie te zien van de originele tekeningen van het 'kralenmannetje', het leidfiguurtje uit de speurtocht, een ontwerp van kunstenaar Ramon de Nennie. Ook in Zeeland werden glazen kralen gemaakt die in Afrika werden geruild tegen slaven. De slaven werden onder andere verhandeld door de Middelburgsche Commerciale Compagnie en vervoerd naar bijvoorbeeld suikerplantages in Suriname.

De speurtocht *Geboeid door het Zeeuwse slavernijverleden* kost € 2,50 en is te koop in de archiefwinkel. De expositie van tekeningen van het kralenmannetje is te zien in het archiefcafé t/m 10 september. ●

Adres en openingstijden

Zeeuws Archief, Hofplein 16, Postbus 70, 4330 AB Middelburg, tel. (0118) 678800, fax (0118) 628094, info@zeeuwsarchief.nl, www.zeeuwsarchief.nl

De studiezaal en de expositieruimte zijn geopend van dinsdag tot en met vrijdag en elke eerste zaterdag van de maand van 9.00 tot 17.00 uur. De expositieruimte is ook op maandag open.

Abonnement Nieuwsbrief

Wilt u deze gratis Nieuwsbrief voortaan als abonnee ontvangen, mail uw adresgegevens dan naar info@zeeuwsarchief.nl onder vermelding: abonnement Nieuwsbrief. U kunt zich via dit mailadres ook afmelden. Hebt u geen e-mail, stuur dan een kaartje naar het Zeeuws Archief met uw aan- of afmelding.

Het Zeeuws Archief sluit donderdag 17 juni om 12.30 uur en vrijdag 25 juni om 16.00 uur wegens het feestelijk afscheid van Roelof Koops, directeur van het Zeeuws Archief.